

sentimentalnost nagoni odlučujuće krugove da i nehotice jedne krajeve favoriziraju, a druge zanemaruju. Uprava monopola ima dužnost da jednaku brigu vodi za sve krajeve u državi.

Ako je ova ozbiljna privredna ustanova na ovaj način prigovorila, vidi se, da je politika nenarodnih vlasti zapostavljala Dalmaciju u svakom pogledu, a napose u duhanskom pitanju. Postupak se nešto promijenio 1939. g. osnivanjem banovine Hrvatske, pa se otkup vršio i prema II. a kategoriji, iako su se mnogi bunili, i takav je ostao sve do početka drugoga svjetskog rata 1941. g.

Buhač

Uz žitarice, krmno bilje i duhan goji se još u Dalmaciji i buhač. Od davnine su domaćice brale cvijet divljega buhača, u prah ga satirale i tako trošile u kućanstvu. Postojala je u ograničenoj mjeri trgovina buhačem, koji se u ljekarnicama i drogerijama prodavao pod imenom »Flores Crisanthemi«. Upotreba buhača je ponukala gojenje buhača kao gospodarske biljke, pa se već pedesetih godina prošloga stoljeća počelo u okolici Dubrovnika s umjetnim uzgajanjem buhača. Godine 1866. braća Bartul i Andrija Petrić Škontre iz Selaca kod Staroga Grada na Hvaru počeli su buhač uzgajati u polju. Omiški župnik Antun Lovrić objelodanio je 1871. pismo upravljeno Manfredu Borelliju, predsjedniku Gospodarskog društva u Zadru pod naslovom: *Del piretro insetticida*. Tu su dane upute za obradu buhača, pa se neko vrijeme po tim uputama i radilo, t. j. umnožavao se buhač dijeljenjem busova. Kasnije se prešlo na umnožavanje sjemenom. Jedan između prvih izučenih agronoma, Biankini, počeo se 1878. baviti buhačem. God. 1881. objelodanio je sastavak s napucima o buhaču. Kako se preporučivalo sijati i uzgajati buhač u zapuštenim vinogradima, to je za vrijeme vinske krize u Dalmaciji i u doba haranja filoksere buhač znatno proširio svoj areal. Usto su mu osim gornjih faktora pomagale i dobre cijene. Naravno, ti su faktori ujedno znali i sniziti proizvodnju buhača, jer je on, kao nijedna druga kultura, podložan velikom kolebanju. Čas ima široki uzgoj, a već možda druge godine radi cijena ili slabe potražnje na tržištu, uzgoj se napušta.

U razdoblju od 1900.—1910. gojio se buhač na površini od 300—1.359 ha, u razdoblju od 1910.—1920. na površini od 1.390—1.800 ha, u razdoblju od 1920.—1930. od 1.000—6.000 ha, a 1930.—1940. na površini od 5.950—1.600 ha. Prema tim površinskim prilikama, a posebno zbog klimatskih i ostalih faktora, bivala je različita i količina ubranog i osušenog buhačeva cvijeta: godine 1920. bilo je osušeno 150.000 kg (najmanja količina), godine 1926. bilo je osušeno 1,350.000 kg (najbolja godina), a god. 1940. 340.000 kg osušenog cvijeta. (14)

Samo uzgajanje buhača prošlo je razne faze, od primitivnog načina do najmodernijega. Često puta su otočani znali podmetnuti požare u šumi, da nakon toga na pustom i vatrom opustošenom zemljištu zasiju buhač, i to s dobrim uspjehom. Posebna su iskustva dobivana što se tiče časa berbe. Ustanovljeno je, da je najbolji čas berbe, kad su cvjetovi razvijeni i otvoreni, ali ne rascvali. Sasvim rascvali cvjetovi su slabije kakvoće. Čas branja cvjetova ravnao se i prema cijeni, jer su trgovci cvjetove različito plaćali (za 100 kg rascvalog i suhog cvijeta plaćalo se 140 kruna, dok se za poluotvorene ili još zatvorene, ali razvijene cvjetove plaćalo 200 kruna po q).

Ubrani cvjetovi razastiru se na velike ponjave i suše na suncu, što nije dobro, jer je bolje, da se do pola suše na suncu, a kasnije na suhu mjestu, ali u hladu ili na tavanu. Raniji način spremanja osušenih cvjetova podržava se još i danas, a sastoji se u tome, da se cvjetovi sprema u vreće ili u bačve i čuvaju u suhoj prostoriji. Taj način čuvanja je spojen s izvjesnim gubitkom insekticidne moći, koji iznosi katkada do 30%, a i više. Stoga se stara dalmatinska praksa čuvanja osušenog cvijeta mijenja na taj način, da se cvjetovi u obliku bala od 25, 50 ili čak 100 kg izvrgnu jakom pritisku s pomoću hidrauličnih tjeskova, koji rade s pritiskom od 70—1.200 atmosfera. Na taj se način dobivene bale čuvaju u suhoj prostoriji, da ne izgube insekticidnu moć.

Prema suvremenim propisima dobar buhač mora dati najmanje 0,9% od ukupnih piretrina, dok kao otrov mora djelovati sa 60—75%.